

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 5, 2012 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 351

*В. П. Жук,
здобувач, Академія муніципального управління, м. Київ*

ФІНАНСОВА СХЕМА ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО – ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Анотація. Розглянули фінансові схеми державно – приватного партнерства. Охарактеризували механізми фінансування. Визначили склад капіталу проектного підприємства і його джерела.

Анотация. Рассмотрели финансовые схемы государственно - частного партнерства. Охарактеризовали механизмы финансирования. Определили состав капитала проектного предприятия и его источника.

Annotation. Considered financial charts state - private partnership. Described the mechanisms of financing. Defined composition of capital of project enterprise and his source.

Ключові слова: державно – приватне партнерство, фінансування, механізми, групи, проекти, капітал, форми, банк, кредит, рефінансування.

Постановка проблеми. Українські фахівці доки не говорять про дане стосовно проектів державно-приватного партнерства, але, на наш погляд, цей факт може стати актуальним і для вітчизняних проектів ДПП. Названі причини: зменшення ризиків і зміна макроекономічних показників здаються нам досить вагомими, щоб удатися до процесу рефінансування, що, на наш погляд, необхідно також відбити в тому, що укладається між громадським і приватним секторами концесійної угоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Досить активно ведеться розробка найбільш ефективної форми фінансування проектів державно-приватного партнерства у працях таких науковців, як А.С. Крупник, О.Д. Балесна, Н.В. Беделева, Пермякова Л.Д., Сивак Т.В., П.І. Надолішній, та М.С. Оганісян Т.І. Пахомова, Павлюк К.В.

Постановка завдання.

- Розглянути фінансові схеми державно – приватного партнерства
- Охарактеризувати механізми фінансування
- Визначити найбільш ефективну форму фінансування

Виклад основного матеріалу.

У світовій практиці розроблений інструментарій, що дозволяє підприємствам, створеним на партнерській державно-приватній основі, притягати для реалізації великих інвестиційних програм засобу різних фінансово-кредитних інститутів шляхом складних схем фінансування.

У числі таких інструментів найбільш важливе місце займають форфейтинг і проектне фінансування.

Форфейтинг і проектне фінансування це - форми організації інвестицій або механізмами фінансування.

Вибір форми фінансування залежить, передусім, від терміну реалізації проекту ДПП. За цією ознакою можна виділити наступні дві групи проектів:

- проекти ДПП першого покоління: планування, будівництво, фінансування. У цих проектах відсутня найтриваліша фаза проекту - експлуатація, тому вони носять короткостроковий характер. На наш погляд, в цій ситуації найбільш відповідною формою фінансування може стати форфейтинг.
- проектні, і ДПП другого покоління: планування, будівництво, фінансування, експлуатація. За рахунок фази експлуатації ці проекти носять довгостроковий характер. Для такого роду проектів найбільш відповідною формою може стати проектне фінансування.

В якості другої характеристики проектів, для яких кращою формою фінансування є форфейтинг, може стати на наш погляд, капіталоемісність проекту. Застосування форфейтингу найкращим чином підходить для не дуже капіталомістких проектів. Тут відкриваються також можливості для дрібного і середнього бізнесу. Це обумовлено, передусім, відсутністю необхідності в капітальних вкладеннях з боку приватних підприємств.

Крім того, дрібні проекти притягують, передусім, господарюючі суб'єкти, що орієнтуються на локальний і регіональний ринки, у зв'язку з тим що величина трансакційних витрат виявляється занадто високою для підприємств інших регіонів.

У рамках програми підтримки малого і середнього підприємництва (МСП) в регіоні владі необхідно врахувати варіант фінансової форми форфейтингу для некапіталомістких проектів ДПП, тим самим залучаючи і МСП в сучасні процеси економічного розвитку регіону.

Враховуючи сучасні потреби регіону, проекти ДПП - це, швидше, довгострокові, капіталомісткі інфраструктурні проекти, тому найбільш ефективною формою фінансування є проектне фінансування.

Найбільшого поширення механізм проектного фінансування набуває зазвичай в тих секторах економіки, які вимагають для свого розвитку великих інвестиційних витрат, мають довгострокові капіталомісткі активи, тривалі періоди амортизації і повернення засобів акціонерам і кредиторам.

Проектне фінансування є відносно новою формою довгострокового кредитування. Хоча, використовуючи термін «проектне фінансування» мова, по суті йде про особливу форму кредитування на певний термін при забезпеченні зворотності вкладених коштів доходами від експлуатації цього об'єкту.

Сучасне проектне фінансування розвинулося з такого відомого продукту банківського бізнесу, як погашення кредиту зробленою продукцією.

Під проектним фінансуванням (ПФ) ми розуміємо фінансування інвестиційних витрат господарської одиниці (проекту), яка сама оплачує виробничі витрати і здійснює платежі в погашення довгострокового боргового зобов'язання по притягнених засобах і при якому кредитори для нарахування відсотків і повернення притягнених засобів орієнтуються, передусім, на очікувані надлишки ліквідності і заплановані доходи проекту.

У основі проектного фінансування (ПФ) лежить концепція фінансування інвестиційних проектів за рахунок доходів, які створюване підприємство принесе в період його експлуатації.

У класичному розумінні, як вже було сказано, ПФ цікаво, передусім, для добувної і сировинної промисловості, на продукцію яких завжди є попит і тримаються високі ціни

На наш погляд, як механізм фінансування, ідея проектного фінансування в повній мірі відповідає потребам проекту ДПП, але класичне визначення ПФ потрібне адаптувати до українських умов.

Виходячи з різних джерел, можна виділити наступні характерні риси проектного фінансування, як механізму, що представляє цінність для проектів ДПП:

- орієнтування на проект, комплексний підхід до реалізації конкретного інвестиційного проекту. Об'єктом інвестування є проект, а не господарююча одиниця;

- правова, організаційна і фінансова ізоляція проекту, що реалізовується, від інших проектів, в яких беруть участь одні і ті ж компанії, щоб забезпечити прозорість фінансових і інших результатів, а також гарантувати збереження балансу підприємств, оскільки вартість проекту виноситься за баланс і ніяк не погрожує основній діяльності підприємства. Крім того, внепроектна діяльність приватного бізнесу ніяк не позначається: можливості кредитування оцінюються незалежно від фінансових результатів позичальника і без урахування вже наявної заборгованості по інших кредитах і позиках;
- середньострокове або довгострокове кредитування;
- консолідація фінансових інструментів різних ринкових і фінансових інститутів;

Чотири вищезазначені характерні риси ПФ повинні лягти в основу нашого адаптованого визначення проектного фінансування. Дві інші, а саме:

- потоки вступу грошових коштів від реалізації проекту служать основними гарантами, а також джерелами повернення кредитів, доходів інвесторів і акціонерів; активи проекту виступають існуючою запорукою при будь-яких позиченнях;
- дивіденди і доходи інвесторів залежать від експлуатаційних показників і боргових зобов'язань;

мають бути узяті під особливу відповідальність громадського сектора, оскільки, як було сказано вище, поки існує великий ризик недоотримання прибутку

від реалізації окремо взятих проєктів ДПП.

Ми пропонуємо наступне скоректоване визначення: проєктне фінансування - інвестиційний механізм консолідації різних фінансових інструментів з метою реалізації капіталоємних, довгострокових проєктів, в яких центральне місце відводиться проєкту, а результати проєкту повинні стати основним джерелом погашення боргових зобов'язань, а також доходів підприємства, що реалізовує цей проєкт.

Виходячи із структури проєктного фінансування, визначимо склад капіталу проєктного підприємства і його джерела.

«Безвідплатний» капітал надається державним, регіональним або муніципальним органом влади. Цією сумою, яку не треба повертати, громадський сектор бере участь у фінансуванні проєкту. Чим вище «безвідплатний» капітал, тим більше гарантій для учасників, що надають, передусім, позиковий капітал.

На сьогодні регіон в якості джерел «безвідплатного» капіталу може використати засоби спеціально створеного Інвестиційного фонду і засобу свого бюджету.

Важко оцінити ефективність роботи Інвестиційного фонду, але нам хотілося б позначити декілька позитивних і негативних моментів в його діяльності.

Недоліки:

1. Фонд був створений за наявності фінансових ресурсів, але, на наш погляд, без чіткого уявлення про те, як ці ресурси будуть витратитися. Проте одне тільки пониження в 10 разів мінімальної вартості проєктів, що претендують на засоби фонду, говорить про значне упущення в організації його діяльності.

2. Тривалий процес розгляду заявок. У ситуації інвестиційних проєктів час - величина дуже важлива, що робить великий вплив на увесь проєкт.

3. Велика кількість заявок вирушає на доопрацювання. З одного боку, - це, звичайно, недолік регіональних органів влади, що становлять ці заявки, але, з іншого боку, можна говорити про недоробки самого Фонду. На наш погляд, при інвестфонді потрібно було створити консультативну раду, яка б робила ефективну інформаційну підтримку в написанні заявок.

4. Низька активність регіонів, що говорить відсутності інтересу у регіонів в отриманні фінансових коштів Фонду.

Переваги:

1. Найголовніше перевага для регіонів: можливість отримання «безвідплатних» коштів для реалізації своїх проєктів.

2. Пониження мінімальної вартості проєкту. Тим самим Інвестиційний Фонд надає свої ресурси не лише державним, міжрегіональним мегапроєктам, але і проєктам на рівні регіону.

Друге джерело засобів бюджету різних рівнів.

Частка неповоротного капіталу, на наш погляд, не має бути дуже високою. Хоч це і є однією з переваг з точки зору залучення позикового капіталу, але керівники проєкту не відчують відповідальності за нераціональне використання грошових коштів.

Власний капітал проєктного підприємства формується засобами учасників приватного капіталу, основною характерною рисою яких є присутність упродовж усього життєвого циклу проєкту.

Якщо проєктне підприємство має організаційно-правову форму акціонерного товариства, акції можуть бути основним фінансовим інструментом, що акумулює власний капітал.

Об'єм акціонерного капіталу залежить від багатьох чинників: проєктної вартості, ризиків, розрахункової ефективності проєкту. Тому для кожного конкретного проєкту його величина визначається індивідуально.

«Надбудований» капітал, що займає проміжну позицію між незастрахованим власним капіталом і застрахованим позиковим капіталом, формується, як правило, за рахунок спонсорів. Безпосередні учасники проєкту ДПП інвестують додаткові кошти з метою отримання додаткового прибутку. Ці фінансові кошти піддаються меншому ризику, але і прибуток по них також обмежений певною процентною ставкою. Як правило, це просто позика, за надання якої кредитор замість відсотків отримує право на пайову участь в прибутку.

З точки зору балансу, надбудований капітал розглядається як позиковий капітал, що підлягає поверненню з певною долею прибутку. З економічної точки зору, надбудований капітал - це власний капітал, що збільшує кредитоспроможність підприємства.

Формування надбудованого капіталу може відбуватися на самому початку проєкту, коли приватний бізнес бачить переваги у збільшенні власного капіталу, але не хоче піддавати додаткові кошти високим ризикам. В цьому випадку може бути сформований економічний власний капітал.

Регіональна влада, на наш погляд, у рамках програми стратегічного розвитку також можуть брати участь у формуванні надбудованого капіталу. Додаткові кошти зроблять позитивний вплив на розвиток проєкту, а крім того, вони з певною долею доходу повернуться в регіон.

В якості фінансового інструменту тут можна удатися до привілейованих акцій, які, на наш погляд, може придбати і регіон.

Як показує зарубіжна практика, сума «безвідплатного», власного, а також надбудованого капіталу коливається від 20 до 40 відсотків від загальної вартості проєкту. Основне фінансування йде від групи позикового капіталу.

Позиковий капітал формується із засобів, що надаються інвесторами у вигляді кредиту. Це найбільш забезпечений вид капіталу. Для інвесторів характерна їх участь тільки в процесі фінансування проєкту. Їх участь не поширюється на увесь життєвий цикл проєкту.

Банки займають провідне положення в групі позикового капіталу. Вони притягають депозити з розрахунку на прибуток від надання цих засобів в кредит під більш високий відсоток, ніж вони платять вкладникам.

У більшості проєктів консьорціонер прагне отримати довгострокові кредити, оскільки будівництво інфраструктурних об'єктів займає, як правило, декілька років, а повне повернення засобів інвесторів нерідко складає 10 і більше років. В деяких випадках фінансування будівництва об'єктів інфраструктури може забезпечуватися змішаною формою кредитування: період, що займає за часом 1-3 роки (предпроєктні роботи, будівництво і здача об'єкту в експлуатацію) - короткострокові кредити, більш тривала фаза експлуатації - довгострокові кредити.

У будь-якому випадку, проєктам ДПП потрібне забезпечення довгостроковими кредитами.

Комерційні банки, видаючи коротко- і середньострокові позики по плаваючій або фіксованій нормі відсотка, не мають можливості надавати довгострокові кредити без страхування їх під високий відсоток [1].

Разом з тим довгострокові ризики знецінення валюти і обмежені можливості по страхуванню довгострокових інвестицій роблять об'єкти виробничої інфраструктури неприйнятними для фінансових інститутів.

При фінансуванні великих, дорогих проєктів можна удатися до такого інструменту фінансування, як синдиковане кредитування. Для реалізації інвестиційних потреб позичальників у рамках однієї кредитної угоди притягуються ресурси декількох банків, що утворюють банківський синдикат.

Для проєктного підприємства основними перевагами синдикованого кредитування є:

- можливість залучення кредитних ресурсів в об'ємі, що відповідає його потребам в розвитку;

- ресурси надаються на довгостроковий період і по ставках нижче, ніж при класичному банківському кредитуванні;

- для позичальника синдиковане кредитування виглядає приблизно так само, як і двостороннє кредитування, то мережа безпосереднє спілкування відбувається тільки з одним банком;

- економія на витратах в порівнянні із залученням кредитів від різних банків;

- позичальник створює публічну кредитну історію у широкого кола кредиторів.

Державно-приватне партнерство - форма співпраці, яка починає розвиватися в нашій країні і припускає безпосередню участь банків. Синдиковане кредитування надає банкам можливість взяти участь в сучасних тенденціях розвитку реальної економіки і банківського сектора.

Наступний фінансовий інструмент, який може представляти інтерес з точки зору проєктів ДПП, - секюритизація банківських активів. Внаслідок чого банк, що продає ці активи (банк-оригінатор), отримує фінансові ресурси і знижує концентрацію фінансового ризику [2].

У якій би ролі Банк розвитку не в'язав участь в реалізації проєкту ДПП, його основна мета - створити «сигнальний» ефект для залучення приватного бізнесу в проєкти.

Рефінансування - зміна фінансової структури проєкту без зміни економічних стосунків між громадським і приватним секторами [3].

Основні підходи для зміни структури фінансування проєктів ДПП:

1. Зміна фінансових інструментів..

2. Заміна власного капіталу позиковим.

3. Пониження процентної ставки за кредитом.

4. Зміна кредиторів.

Висновки:

Фінансова схема проєктів державно-приватного партнерства припускає використання сучасних фінансових інструментів, які широко використовуються у всьому світі. Участь українських фінансових інститутів в проєктах ДПП дозволить не лише забезпечити проєктні підприємства необхідним об'ємом капіталу, але і самі фінансові інститути вийдуть на іншій, якісно і кількісно новий рівень надання послуг.

Механізм проєктного фінансування, що дозволяє об'єднати різні фінансові інструменти, а також певні гарантії з боку держави повинні забезпечити істотний приплив інвестицій в інфраструктурну сферу.

Список використаних джерел інформації:

1. Ризики бізнесу в приватно-державному партнерстві. Нац. доповідь. - К: Асоціація менеджерів, 2007

2. Хандруев, А. А., Чумаченко, Л. А., Ветрова, А. В., Гришина, О. В., Тисячнікова Н.А. Банки і нефінансовий сектор економіки // VI Міжнародний банківський форум - XXI, 2008.-С. 35-79.

3. Beckers, Thorsten / Jirka, Gehr / Klatt, Jan Peter. Refinanzierung bei PPP- Projekten: Studio im Rahmen des Projektes „Leismns-, Vergflungs- und Finanzierungsanpassungen bei PPP-Projekt in Illochbau“, Bundesamt ftr Bauwesen und Raumordnung, Berlin, Februar 2009. - S. 1 – 18

4. Івченко В. А. Становлення та розвиток національної інноваційної системи забезпечення конкурентоспроможності економіки держави // Інвестиції та інноваційний розвиток - №3 - 2008

5. Надолішній П. Партнерство і міжсекторна взаємодія в державному управлінні: інституційний аспект // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / Редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін. – Д.: Дніпропетр. регіон. ін-т НАДУ при Президентіві України, 2003. – Вип. 2 (12). – С. 59-70.

6. Павлюк К.В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. [Електронний ресурс] / К.В. Павлюк, С.М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки – 2010. - № 17. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>

7. Закон України Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс] / м. Київ 1 липня 2010 року N 2404-VI // Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"